Maastricht University Leading in Learning!

Business case

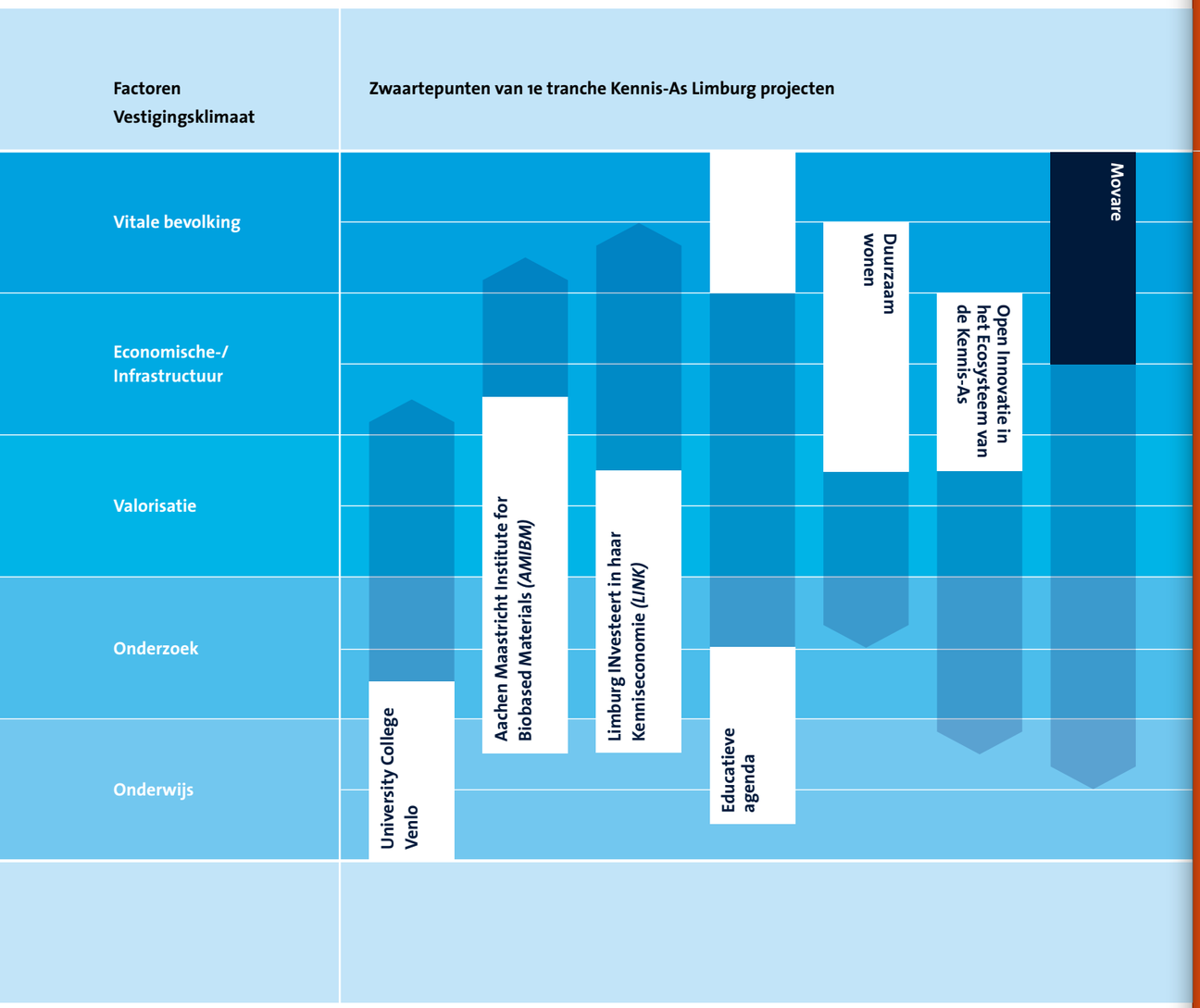
De **Gezonde** Basisschool van de **toekomst**

Kennis/As Limburg
Groeimotor van de regio

moVare
onderwijsstichting

GGD ZUID LIMBURG

Inhoudsopgave
De **Gezonde** Basisschool van de **toekomst**

Synopsis 5
1. Probleemstelling 6
2. Doelstelling 8
3. Kenmerken 10
4. Inhoud 13
5. Impact 19
6. Organisatie en planning 22
7. Financiering 26

Bijlage Informatiebulletin Movare 30

Synopsis

Obesitas, diabetes, hart- en vaatziekten en longziekten komen in Parkstad veel vaker voor dan gemiddeld in Nederland. Ook steeds meer kinderen in deze regio ontwikkelen door een ongezonde leefstijl chronische ziektes met als gevolg dalende leerprestaties en sociale ongelijkheid. Uiteindelijk leidt dit weer tot minder kansen op de arbeidsmarkt en daarmee tot hogere werkloosheid. Een negatieve vicieuze cirkel derhalve met een structurele en hardnekkige achterstand als resultaat.

Provinciale Staten van Limburg heeft de partners van de Kennis-As gevraagd actie te ondernemen om het tij te keren. 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' sluit precies aan op deze vraag. Het programma zet in op een verbetering van de talentontwikkeling van het kind en het terugdringen van de sociaaleconomische gezondheidsverschillen. Basisschoolleerlingen krijgen een gestructureerd dagprogramma aangeboden met naast voldoende onderwijs ook sport, beweging, ontspanning, cultuur en aandacht voor leefstijl en gezonde voeding. Het programma wordt vijf dagen per week aangeboden met extra schooltijd waarbinnen het verruimde aanbod kan worden uitgevoerd. Het programma wordt ook doorgetrokken naar de lokale voorschoolse en buitenschoolse voorzieningen (BSO).

Doel van 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' van Movare is te onderzoeken of kinderen die op de basisschool een gestructureerd dagritme aangeboden krijgen met voldoende onderwijstijd, sport, bewegen, spelen en aandacht voor gezonde voeding een betere fysieke, emotionele en intellectuele groei doormaken. Tevens wordt onderzocht of een dergelijk dagritme meer rust en minder stress geeft voor zowel kinderen als ouders en bijdraagt aan een betere kwaliteit van leven. Naast deze mogelijk kind-specifieke voordelen wordt gekeken naar de maatschappelijke en economische voordelen op zowel de middellange als de lange termijn.

Het dagprogramma start in het schooljaar 2014-2015 op vier basisscholen in Parkstad met in totaal circa 1200 kinderen en 550 kinderen in de voorschool. Het gaat om een interventiestudie waarbij de vier basisscholen elk omgevormd worden tot een 'gezonde basisschool van de toekomst'. Zes basisscholen dienen als controlescholen. Ook andere scholen in de regio zullen in de vergelijking worden betrokken. Door aan te haken bij het systeem van proactieve kwaliteitszorg van de Educatieve Agenda Limburg worden op alle scholen dezelfde metingen gedaan op gebied van gedrag, leerprestaties, gezondheid en kwaliteit van leven bij kinderen. Ook wordt getoetst wat de effecten zijn op de kwaliteit van leven van ouders en leerkrachten en hoe het draagvlak bij hen en betrokken maatschappelijke partijen zich ontwikkelt. De UM analyseert uitgebreid de kosten en de maatschappelijke opbrengsten en onderzoekt daarnaast de economische consequenties op lange termijn voor de regio Parkstad. Na een onderzoeksperiode van zes jaar wordt het programma uitgebreid naar meerdere basisscholen, op voorwaarde van gebleken effectiviteit op gezondheid en leerprestaties, kosteneffectiviteit, juridische haalbaarheid, uitvoerbaarheid en acceptatie.

Het voor Limburg en Nederland unieke programma is een initiatief van de Onderwijsstichting Movare, de GGD Zuid Limburg, UM, MUMC+, kinderopvangorganisaties en peuterspeelzalen in nauwe samenwerking met vele private en maatschappelijke organisaties zoals de Gemeente Brunssum, Gemeente Landgraaf, Stichting Humanitas Kinderopvang, Sport- en Leisurepark Landgraaf, Stichting Peuterwerk Landgraaf, Stichting Kinder Opvang Kerkrade, Stichting Speeltuinwerk Limburg, Centrum voor Maatschappelijk Werk en Welzijnswerk, de Open Universiteit, Sodexo en DSM. Al deze organisaties dragen aanzienlijk bij, zowel in materiële als in immateriële zin. Het is bijzonder dat zoveel maatschappelijke partijen, overheid en bedrijfsleven de noodzaak zien tot samenwerking in dit belangrijke maatschappelijke thema. Zij hebben allen een garantieverklaring met een duidelijk financieel commitment voor de komende zes jaar afgegeven.

Aan de Provincie Limburg wordt een bijdrage gevraagd voor de uitvoering van 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' en voor de coördinatie van het totale project. Indien na zes jaar blijkt dat het programma zodanig effectief is dat continuering gewenst is, dan zal dit door de (landelijke en/of lokale) overheid, de maatschappelijke organisaties en ouders gedragen dienen te worden.

1. **Probleem**stelling

In de regio Parkstad is veel ruimte voor verbetering ten aanzien van gezondheid en gezond gedrag. Ziekten als obesitas, diabetes, hart- en vaatziekten en longziekten komen hier veel vaker voor dan gemiddeld in Nederland. Daarnaast zijn de leerprestaties van kinderen op school gemiddeld minder en kampt Parkstad met een hardnekkige onderwijsachterstand. Ook de werkgelegenheid blijft in deze regio achter. Deze factoren hangen onderling samen. Veel kinderen leven ongezond: ze bewegen te weinig en eten ongezond. Mede door deze ongezonde leefstijl ontwikkelen steeds meer kinderen (chronische) ziektebeelden en is er ook sprake van dalende leerprestaties en sociale ongelijkheid. Dit leidt tot dalende kansen op de arbeidsmarkt en daarmee tot hogere werkloosheid. Bovendien leiden deze ontwikkelingen tot een drastische toename van de collectieve uitgaven aan zorg. Toch zien de meeste ouders van jonge kinderen geen noodzaak om hun kind meer beweging en gezondere voeding aan te bieden. Ouders vinden al die aandacht voor gezond leven wel goed, maar doen er in de praktijk onvoldoende mee. Terwijl juist op jonge leeftijd het aanleren van gezond gedrag het meest effectief is. Er is sprake van een negatieve vicieuze cirkel. Tijdig investeren in preventie door het aanleren van een gezonde leefstijl levert een belangrijke bijdrage aan het doorbreken van die negatieve spiraal.

In Parkstad wonen 45.000 jeugdigen in de leeftijd van 0-19 jaar en zij maken 17,9% uit van de totale bevolking van Parkstad. Het aantal kinderen dat in een achterstandswijk van Heerlen, Kerkrade, of Brunssum opgroeit, is respectievelijk 89,7%, 62,2%, en 44,5% ten opzichte van 24,2% gemiddeld in Limburg en 16,6% in Nederland. Het aantal kinderen wonend in een uitkeringsgezin (waar veelal sprake is van armoede) is in Heerlen, Kerkrade, Brunssum en Landgraaf respectievelijk 11,4%, 8,9%, 7,9% en 6,4% ten opzichte van 5,6% als Limburgs gemiddelde en 5,5% als Nederlands gemiddelde. Het percentage achterstandsleerlingen, van wie de ouders een lage opleiding hebben, is fors hoger in Parkstad dan het Limburgse en landelijk gemiddelde. Opgroeien in achterstandswijken gaat ook vaak gepaard met een ongezonde leefstijl: veel jongeren roken, beginnen al met alcohol op hun 11e jaar, bewegen onvoldoende, eten ongezond, gebruiken vaker softdrugs en hebben vaker onveilige seks. Dit resulteert in een aanzienlijk hogere ziektelast dan het Limburgse en Nederlandse gemiddelde. Kortom: de omstandigheden waarin kinderen uit Parkstad opgroeien zijn slechter dan elders in Limburg en ook slechter dan het Nederlands gemiddelde. Met extra inzet vanuit de school kunnen tekortkomingen in de leefomgeving en de thuissituatie deels gecompenseerd worden.

Vanwege deze hardnekkige achterstand hebben Provinciale Staten van Limburg recent onderstaande motie aangenomen waarin zij vragen om iets aan die achterstand te doen, specifiek met het oog op de investering die de Provincie in het kader van de Kennis-As Limburg wil doen.

Motie 363 Provinciale Staten van Limburg

1. *de instituten van de Kennis-As, als tegenprestatie voor de ruime provinciale bijdrage, te verzoeken een bijdrage te leveren aan het inhalen van de gezondheidsachterstand van (delen van) Limburg, niet alleen via kennis en innovatie, maar ook in de uitvoering (door bijvoorbeeld in het kader van het lesprogramma studenten voorlichting op scholen te laten geven over gezonde voeding, beweging en leefstijl),*
2. *bovenstaande als prestatieafspraak vast te leggen in de uitwerkingscontracten die onder de Kennis-as (komen te) liggen.*

2. **Doel**stelling

Het doel van dit programma is onderzoeken of kinderen die op de basisschool een gestructureerd dagritme aangeboden krijgen met voldoende onderwijstijd, sport, bewegen, spelen en aandacht voor gezonde voeding een betere fysieke, emotionele en intellectuele groei doormaken. Ook de voorbereiding in de voorschool op een dergelijk programma wordt meegenomen. Onderzocht wordt of een dergelijk dagritme meer rust brengt en bijdraagt aan een verbetering van het cognitief presteren en of zo stress bij zowel kinderen als ouders weggenomen wordt. Naast deze mogelijk kind-specifieke voordelen wordt ook gekeken naar de mogelijk maatschappelijke en economische voordelen op zowel de middellange als de lange termijn.

De belangrijkste doelstellingen van het programma voor ouders en kinderen zijn:

- *Bijdrage aan ontwikkeling van kinderen*
- *Verbeteren van de leerprestaties van kinderen*
- *Extra investeren in kinderen met achterstanden*
- *Optimaal ontwikkelen en benutten van talenten van kinderen*
- *Verbeteren van de gezondheid en leefstijl van kinderen op langere termijn*
- *Opvang voor kinderen van werkende ouders*
- *Voorzieningen in de buurt behouden of creëren*
- *Ouders betrekken bij de activiteiten van hun kinderen*
- *Bewustwording van gezonde leefstijl door voldoende aanbod in sport, bewegen, cultuur en ontspanning*
- *Ouders faciliteren in het combineren van werk en opvoeding van hun kinderen*
- *Verbeteren van de werkgelegenheid in de regio*

2.1 Aansluiting bij de Kennis-As Limburg

'De Gezonde Basisschool van de toekomst' draagt in sterke mate bij aan de drie essentiële onderdelen van de Kennis-As Limburg: een vitale bevolking, een gezonde groeimotor en de campusinitiatieven. De gezonde school draagt bij aan een vitale bevolking, te beginnen bij de jeugd. Deze vitale bevolking is gezond, mobiel, en goed opgeleid. Talent wordt optimaal benut. Een passende opleiding leidt tot een betere toegang tot de arbeidsmarkt en draagt daarmee bij aan een gezonde groeimotor voor de economie in Parkstad. Daarnaast maakt 'de gezonde basisschool' de combinatie werken/kinderen voor jonge ouders meer aantrekkelijk. Niet onbelangrijk gezien de verwachte krapte op de arbeidsmarkt.

Vanuit het Healthy Living profiel van Maastricht Universitair Medisch Centrum (gericht op kwalitatief gezond leven) wordt samengewerkt met verschillende campusinitiatieven namelijk:

- Health (Maastricht Health Campus)
- Business, Law & Culture (Binnenstad Maastricht en Parkstad)
- Agro/Food, Logistics/Health (Greenport)

Het programma past goed in het profiel van de Maastricht Health Campus, die inzet op thema's als public health en primary care. Dit programma levert een bijdrage aan preventieve zorg gericht op het voorkomen van overgewicht en obesitas en sluit ook aan bij de strategische kadernotitie voor het programma Economie en concurrentiekracht en bij de Provinciale Agenda voor Gezondheid en Zorg 2013-2015. Duidelijk is ook dat het programma een grote bijdrage levert aan het strategisch programma van de Universiteit Maastricht. Er wordt een sterk multidisciplinair onderzoeksprogramma gestart, gebaseerd op belangrijke maatschappelijk thema's in de regio. Het onderzoeksprogramma draagt hiermee bij aan twee van de drie hoofdthema's van de UM, namelijk Quality of Life en Learning and Innovation. Het concept 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' is vooral gericht op preventie: hoe eerder begonnen wordt met een gezonde leefstijl hoe groter de resultaten.

Ook het Maastricht Universitair Medisch Centrum (MUMC+) wil sterker inzetten op het voorkómen van chronische ziekten en daarmee het verhogen van kwaliteit van leven. Daarmee kan het aantal curatieve behandelingen drastisch omlaag, evenals de daarbij behorende kosten. Integrale gezondheidszorg is het centrale thema. Waarbij niet alleen gezondheid, maar

vooral ook de verbinding met leefstijl en omgevingsfactoren wordt gemaakt. Gezondheidsbehoud en gezondheidsbevordering zijn, net als in 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' ook binnen de visie van het MUMC+, belangrijke pijlers in het totaalconcept van gezondheid. Bijzonder in dit onderzoeksprogramma is dat hier gewerkt wordt aan een verbetering van de kwaliteit van leven door een nieuw onderwijsconcept in het basisonderwijs te introduceren. Hierdoor worden de twee genoemde hoofdthema's van de UM op een unieke wijze aan elkaar gekoppeld. Het programma draagt in hoge mate bij aan de versterking van het profiel van de UM.

Ook de verbinding tussen de campussen wordt hiermee versterkt. Zo kan bijvoorbeeld de kennis over voedsel van het transdisciplinaire Eatwell onderzoek van de Health Campus ingebed worden in de interventies die ontwikkeld worden voor de Movare schoolkinderen met overgewicht of eetproblemen. Voor hun ouders kan Lifestyle Triple P worden ingezet en kunnen verbindingen worden gelegd met de ontwikkeling van de leerstraat samen met Greenport Venlo/Kokerelli.

De samenwerking met Business, Law & Culture krijgt op twee manieren vorm. De juridische aspecten van het nieuwe schoolconcept worden uitvoerig getoetst. In deze toetsing worden de interventies vanuit de Health Campus meegewogen. Dit versterkt de samenwerking tussen de campussen. Business, Law & Culture werken samen met de faculteit Psychology & Neurologie en de Health Campus aan onderzoek naar zelfcontrole van kinderen, de effecten hiervan op leerprestaties en de economische effecten hiervan in termen van werkperspectief en arbeidscarrière. Het project sluit aan bij het systeem van proactieve kwaliteitszorg binnen de Educatieve Agenda Limburg die voorziet in een voortdurende monitoring van de onderwijsloopbanen van leerlingen in Limburg. Hierbij gaat het om metingen van leerprestaties, sociaaleconomische achtergrond en sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen in alle fasen van het onderwijs (van primair tot en met voortgezet onderwijs). Door de inbedding van de metingen in het Movare-project in dit systeem van proactieve kwaliteitszorg ontstaat een goed beeld over hoe de leerlingen van de experimentele- en de controlescholen zich ontwikkelen op en na de basisschool. Bovendien kan gekeken worden naar de selectiviteit van de populatie op de deelnemende basisscholen en veranderingen in het keuzegedrag van ouders. Bij gebleken succes van de interventie kan bekeken worden voor welke scholen in Zuid-Limburg het nieuwe onderwijsconcept een relevante optie is.

3. **Ken**merken

3.1 Interventie

‘De Gezonde Basisschool van de toekomst’ van Onderwijsstichting Movare met haar convenantpartners zet in op een verbetering van de talentontwikkeling van het kind en het terugdringen van de sociaaleconomische gezondheidsverschillen. ‘De Gezonde Basisschool van de toekomst’ is een veel breder concept dan de landelijk in gebruik zijnde term ‘de gezonde school’. Waar met ‘de gezonde school’ landelijk de aandacht uitgaat naar gezondheidseducatie, gezondheidsbevordering en een veilige schoolomgeving reikt ‘De Gezonde Basisschool van de toekomst’ van Movare veel verder. ‘De Gezonde Basisschool van de toekomst’ is een totaalconcept waarin onderwijs, gezondheid, kinderopvang, peuterspeelzalen en vrije tijdsbesteding (muziekles, sportclub) in een geïntegreerd dagprogramma in school worden aangeboden. Het gestructureerd dagprogramma omvat zowel gezondheidseducatie, gezondheidsbevordering, een veilige schoolomgeving alsook voldoende onderwijstijd, sport, beweging, ontspanning, cultuur, aandacht voor leefstijl en gezonde voeding en gezonde maaltijdvoorzieningen.

Het dagprogramma wordt facultatief aangeboden van 7:30 tot 19:00 uur met een verplicht deel van 8:30 tot 16:00 uur gedurende vijf dagen per week. Dit levert twee uur extra schooltijd per dag op waarbinnen het verruimde aanbod kan worden uitgevoerd. Een dergelijk dagritme creëert meer rust, kan stress bij zowel kinderen als ouders wegnemen en resulteert in een betere fysieke, emotionele en intellectuele groei van kinderen. Bovendien wordt de combinatie opvoeden/werken makkelijker. Dit nieuwe totaalconcept sluit beter aan bij de eisen van de huidige tijd. De tijdsdruk die veel ouders nu ervaren kan met dit totaalconcept worden teruggebracht. Werk en privé zijn dan beter te combineren, wat leidt tot een grotere arbeidsdeelname en een duurzame(re) inzetbaarheid op de arbeidsmarkt.

Ouders en leerkrachten worden intensief betrokken bij de exacte vormgeving van het totaalconcept. Dit proces start al in de voorschoolse voorzieningen. Het programma wordt namelijk ook doorgetrokken naar de lokale voorschoolse (peuterspeelzalen en crèches) en buitenschoolse voorzieningen (BSO). Deze organisaties zijn ook convenantpartners in het project. Immers met structuur en gezond eten en bewegen kan het beste zo vroeg mogelijk worden gestart. De voorschoolse voorzieningen hebben een functie in het rijp maken van de kinderen voor meer bewegen en gezond eten in een gestructureerd programma. Bovendien streven de kinderdagverblijven en de buitenschoolse opvang ernaar om eind 2015 op alle locaties biologische voeding aan te kunnen bieden. Dit sluit prima aan bij ‘De Gezonde Basisschool van de toekomst’.

De volgende vragen staan centraal in dit onderzoeksprogramma:

1. *Wat is het effect van een beweeg- en sportprogramma op scholen op zit- en beweeggedrag, cognitie en leerprestaties van schoolkinderen en op hun mentale en fysieke fitheid?*
2. *Wat is het effect van een gezond voedingsprogramma en een bijbehorend informatie- en educatieprogramma voor kind en ouders op school op smaakontwikkeling, voedselkeuze, voedselinname, (non)cognitief gedrag en leerprestaties van schoolkinderen?*
3. *Hoe verhouden de kosten en baten (gezondheid, kwaliteit van leven, talent) van het dagprogramma zich tot de kosten van het huidige schoolsysteem? Wat is de gezondheidswinst (verminderde ziektelast) en wat is de korte en lange termijn kosteneffectiviteit ervan rekening houdend met maatschappelijke en economische rendementen?*
4. *Kan het deelnemen aan het dagprogramma verplicht worden gesteld, hoe waarderen kinderen, ouders en personeel het dagprogramma en wat zijn de implicaties voor het dagprogramma in relatie tot fundamentele normen, rechten van het kind, sociale grondrechten, schoolkeuze die de ouders maken en wettelijke regelingen?*
5. *Wat impliceert het dagprogramma voor de rechtspositie van het personeel, de organisatievorm, de rechtsvorm, de bestuurs- en toezichtstructuur, de medezeggenschap van ouders en personeel en de verdeling van verantwoordelijkheden en aansprakelijkheden (o.a. veiligheid, kwaliteit) ten opzichte van het huidige schoolsysteem?*

3.2 Samenwerkingspartners

Het programma ‘De Gezonde Basisschool van de toekomst’ is een initiatief van de Onderwijsstichting Movare, de GGD Zuid Limburg, UM, MUMC+, kinderopvangorganisaties en peuterspeelzalen in nauwe samenwerking met vele private en maatschappelijke organisaties zoals de Gemeente Brunssum, Gemeente Landgraaf, Kinderopvang Humanitas, Sport- en Leisurepark Landgraaf, Stichting Peuterwerk Landgraaf, Kinder Opvang Kerkrade, Stichting Speeltuinwerk Limburg, Centrum voor Maatschappelijk Werk en Welzijnswerk, de Open Universiteit, Sodexo en DSM. Al deze organisaties dragen aanzienlijk bij, zowel in materiële als in immateriële zin. De samenwerking tussen zo veel maatschappelijke partijen, overheid en bedrijfsleven is uniek voor Nederland.

DSM en Sodexo hebben al besloten bij te dragen aan het programma. DSM is wereldmarktleider in gezonde voedingsingrediënten en vitaminen. DSM wil graag deze expertise inzetten voor dit programma. Sodexo is de grootste cateraar in de wereld en wereldmarktleider in Quality of Life Services, waarin voedselduurzaamheid centraal staat. De visie van Sodexo past precies bij het nieuwe onderwijsconcept. Naast smaak besteedt Sodexo aandacht aan marketing en educatieve verpakking van voedsel. Samenwerking met deze grote concerns draagt ook bij aan de gezonde groeimotor.

Ook zijn er uitgewerkte plannen om met Friesland Campina samen te werken. Voor Friesland Campina was een voorwaarde voor deelname dat er samengewerkt wordt in het landelijke JOGG programma (zie paragraaf 4.2). Nu Brunssum recent een JOGG-gemeente geworden is, is aan die voorwaarde voldaan en wordt de samenwerking concreet. Friesland Campina is een perfecte aanvulling op de bijdragen van DSM en Sodexo.

Zowel bij de ontwikkeling van het concept als bij de uitvoering en doorontwikkeling zijn niet alleen grote landelijke partijen, zoals Sodexo en DSM betrokken. Er wordt ook bewust de verbinding gezocht met lokale en regionale bedrijven, zodat ook duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemerschap in de regio een plek krijgt. Belangrijke accenten zijn: gezond leven, sporten, bewegen, cultuur, gezonde voeding en smaak.

3.3 Onderzoeksteam

Dit multidisciplinaire onderzoeksprogramma wordt vormgegeven door vier faculteiten van de Universiteit Maastricht, te weten Health, Medicine and Life Sciences, Psychologie, Rechten en Economie. Daarnaast werken onderzoekers van het MUMC+, de Academische Werkplaats Publieke Gezondheid Limburg en de Open Universiteit mee aan dit onderzoeksprogramma. Er is sprake van een interventiestudie waarbij naast 550 kinderen in de voorschool, vier basisscholen met in totaal circa 1.200 leerlingen omgevormd worden tot een ‘gezonde basisschool van de toekomst’. Zes andere Movare basisscholen met ongeveer evenveel leerlingen dienen als controlescholen. Op alle scholen worden dezelfde metingen gedaan op gebied van gedrag, leerprestaties, gezondheid en kwaliteit van leven bij kinderen. Getoetst wordt ook wat de effecten zijn op de

kwaliteit van leven van ouders en leerkrachten en hoe het draagvlak bij hen en betrokken maatschappelijke partijen zich ontwikkelt. De UM zal een uitgebreide kostenanalyse maken en die afzetten tegen de maatschappelijke opbrengsten. Tevens worden de economische consequenties voor de regio op lange termijn geanalyseerd.

Uniek in de onderzoeksopzet is de integrale opzet en samenwerking door onderstaande 16 vakgroepen van 4 verschillende faculteiten van de Universiteit Maastricht, de Open Universiteit en het azM:

- *FHML-CAPHRI, Dept. of Health Services Research and Academic Collaborative Centre for Public Health Limburg*
- *FHML-CAPHRI, Dept. of Family Medicine*
- *FHML-Maastricht University Medical Centre, Depts. of Clinical Epidemiology and Medical Technology Assessment & of Internal Medicine, MUMC+*
- *FHML-CAPHRI, Dept. of Social Medicine*
- *FHML-SHE, Dept. of Educational Development and Research*
- *FHML-NUTRIM, Dept. of Human Movement Science*
- *FHML-NUTRIM, Dept of Human Biology*
- *FHML-CAPHRI, Dept. of Health Promotion*
- *FHML-CAPHRI, Dept. of Paediatrics, azM*
- *Open University, Welten Instituut (voorheen Centre for Learning Sciences and Technologies)*
- *FoL, Dept. of Public Law, section Social Law*
- *FoL, Dept. of International and European Law*
- *FPN, Dept. of Cognitive Neuroscience*
- *FPN, Dept. of Work and Social Psychology, section Applied Social Psychology*
- *FPN, Dept. of Clinical Psychological Science*
- *SBE, Dept. of Economics (Economics of Education/ Kaans)*

4. **In**houd

4.1 De dagindeling

In Nederland zijn verschillende modellen ontwikkeld voor de dagindeling voor het onderwijs. De meest bekende zijn: het vijf-gelijke-dagenmodel, het bioritme-model, het 7-tot 7-model en het integraal kindcentrum/ Brede school-concept. In al deze modellen komt meestal slechts één aspect aan bod. In het programma 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' gaat het om een combinatie van gezonde voeding, sporten en beweging, doorgaande (leer)lijn voor kinderen, meer rust voor ouders, een prettig werkklimaat voor medewerkers en goede mogelijkheden voor ouders om opvoeding en werk te verbinden. Daarom is gekozen voor het bio-ritme-model hieronder.

tijd	activiteit	invulling
07.30 uur	opvang	opvang met eventueel ***gezond ontbijt***
08.30 uur	start schooldag	1 uur onderwijstijd met ***bewegen, zingen***
09.30 uur	lezen, taal, rekenen WO	2 uur onderwijstijd met ***kernvakken***
11.30 uur	middagdeel	tussentijd met ***bewegen, cultuur en gezonde lunch***
14.00 uur	lezen, taal, rekenen WO	2 uur onderwijstijd met ***kernvakken***
16.00 uur	opvang	sport, bewegen, vrije tijd, verenigingsleven, huiswerk
18.00 - 19.00 uur	einde dag	haaltijd

voorbeeld van dagindeling bioritme-model (reguliere dagindeling: 8:30 u start lessen, korte pauze in ochtend 12:15-13:30 lunchpauze, daarna tweede dagdeel tot ongeveer 15:15 uur, op woensdagmiddag vrij)

Gezonde voeding
Evenwichtig samengestelde voeding is gunstig voor de leerprestaties. Kinderen die goed gevoed naar school gaan, presteren beter dan leerlingen die zonder ontbijt naar school gaan. En áls ze eenmaal op school zijn, wat (en hoe) eten ze dan de rest van de schooldag? Zijn dat meegekregen zoetigheden of eten ze tussen de middag een volwaardige lunch? Ongezond eetgedrag verklaart voor een deel het toenemend overgewicht van veel jongeren. Overgewicht waar ze later in hun leven niet of maar moeilijk van af kunnen komen. En waardoor ze op dubbele achterstand komen: slechtere leerprestaties en overgewicht. In 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' willen de betrokken partijen daarom investeren in de voedingscultuur van jonge kinderen. Dat betekent concreet dat op school aandacht besteed wordt aan:

- Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van kinderen en hun leefstijl en voeding;
- Ontwikkeling van nieuwe eet- en leefgewoonten voor de toekomst;
- Ontwikkeling, productie, logistiek en levering van innovatieve maaltijden/ levensmiddelen/snacks/ dranken, inclusief verpakking, design en communicatie;
- Meetbaar maken van de effecten van de voorgestelde innovatieve concepten.

Sporten en bewegen
Jongeren kunnen zich dankzij sporten en bewegen, mits goed gearrangeerd en begeleid, gezonder en socialer ontwikkelen. Sporten en bewegen zijn bij uitstek activiteiten om samen met anderen te doen. Sporten en bewegen in sociaal verband biedt tevens de gelegenheid voor jongeren om te ontdekken wie zij zijn en waar hun talenten en grenzen liggen, ook ten opzichte van anderen. Daarnaast geldt dat sport en spel bijdraagt aan zelfwaardering. Dat is belangrijk, want wie goed in zijn vel zit, kan beter functioneren en presteert ook beter; op het sportveld, in de klas, als burger in de maatschappij en als toekomstig werknemer. Kortom, sporten en bewegen leveren een significante bijdrage aan de individuele ontwikkeling van jongeren nu en in de toekomst.

In de gemeente Landgraaf zijn er twee sportpartners die beschikken over geschikte accommodaties en deskundige professionals om de sportactiviteiten mee te ontwikkelen. Samenwerking met andere partners in de buurt is nodig om gezonde schoolpleinen en een veilige school-thuis route te realiseren. Hiermee wordt aangesloten bij de ervaringen in het project Active Living (ZonMw-project), waarin basisschoolleerlingen gestimuleerd worden tot actief transport (te voet of met de fiets) van en naar school, en actief spelen tijdens en na schooltijd door herinrichting van het schoolplein. De Provinciale Agenda voor Gezondheid en Zorg (programma 2013-2015) streeft ernaar om het concept van Active Living breder uit te zetten, als onderdeel van het deelprogramma de Gezonde Wijk waarin integraal aandacht wordt gegeven aan gezond opgroeien en leven.

Kinderopvang en Peuterspeelzaalwerk
Belangrijke partners in het project zijn de kinderopvang en het peuterspeelzaalwerk. In Landgraaf betreft het in ieder geval Kinderopvang Humanitas, Stichting Peuterwerk Landgraaf, de Tovertuin en Stichting Kinder Opvang Kerkrade. In deze voorzieningen worden kinderen voorbereid op gezond eten en bewegen. Dit zal een positief effect hebben op het project.

In eerste instantie heeft de concept-dagindeling geen vergaande consequenties voor het gebruik van kinderopvang en peuterspeelzaalwerk. Ouders die nu reeds opvang afnemen blijven dat gewoon doen. In de toekomst is het de bedoeling de samenwerking te versterken. Enerzijds door het aanbod na schooltijd in gezamenlijkheid met de sportpartners en lokale verenigingen te verruimen en breder toegankelijk te maken voor alle basisschoolleerlingen. Anderzijds door een verdergaande samenwerking tijdens de schooltijden, bijvoorbeeld bij het aanbieden van activiteiten en het verzorgen van gezonde maaltijden. Tenslotte bestaat het voornemen de doorgaande leerlijn tussen het Peuterwerk en de basisschool te versterken.

Zie voor meer informatie over de samenwerking met deze partners ook de bijlage: Informatiebulletin Movare

4.2 Samenwerking

Het aanbod van sport, cultuur en andere vrijetijdsbesteding via bestaande verenigingen en organisaties, wordt ingebed in het totale dagprogramma. Hierdoor hebben kinderen de mogelijkheid een volledig dagprogramma te volgen en vinden ouders meer rust in de combinatie van werken, zorgen en ontspannen.
Samenwerking met andere zorgaanbieders in de eerste en tweede lijn is onderdeel van het totaalconcept. Vanuit 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' wordt intensief samengewerkt met de Centra voor Jeugd & Gezin in de gemeenten en de afdeling Jeugdgezondheidszorg (JGZ) van de GGD. Doelstelling van de JGZ is het bevorderen van de gezondheid en gezond gedrag van jeugdigen om de eigen kracht te vergroten.

Het CJG en de JGZ streven ernaar om jeugdigen en gezinnen met risico's en problemen in beeld te brengen en escalatie te vermijden, laagdrempelig advies en ondersteuning te bieden en zelfredzaamheid te herstellen, een mogelijkheid te creëren voor opvoed- en opgroeiondersteuning, en te voorzien in effectieve coördinatie van de zorg. Daarvoor is de samenwerking met eerstelijnsvoorzieningen van belang. In de Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) werken de belangrijkste zorgpartijen voor jeugd intensief samen. Het CJG is bovendien een voorbeeld van een integraal concept waar gezondheidszorg en onderwijs elkaar gemakkelijk ontmoeten. Samen met school heeft het CJG alle kinderen in beeld, volgt hun ontwikkeling en welbevinden en biedt tijdig hulp en zorg. De focus verschuift van ziekte en zorg naar gezondheid en gedrag. Voor risicokinderen wordt de benodigde hulp dichtbij huis en niet zwaarder dan noodzakelijk georganiseerd. Hiervoor worden de reguliere samenwerkingsrelaties benut zoals die met de huisartsen, de jeugd GGZ instellingen en overige specialistische zorg in de regio.

JOGG
'De Gezonde Basisschool van de toekomst' kan worden beschouwd als een van de verdiepingsprojecten van De Gezonde School in Limburgse achterstandswijken, zoals opgenomen in de Provinciale Agenda voor Gezondheid en Zorg. 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' sluit tevens aan op de Provinciale ambitie inzake het Aanvalsplan Overgewicht. Gemeenten en de Provincie zullen hiertoe de zogeheten JOGG-status aanvragen. De gemeente Brunssum heeft dit inmiddels al gedaan. JOGG staat voor Jongeren Op Gezond Gewicht. JOGG is een afgeleide van het succesvolle Franse Epode (Ensemble Prévensons l'Obéstité Des Enfants). Het is een bewezen effectieve aanpak die gericht is op het terugdringen van overgewicht bij kinderen. In een JOGG gemeente is de gezonde keuze de meest eenvoudige keuze. Gemeenten doen dit door intersectoraal samen te werken, dat wil zeggen dat aandacht wordt besteed aan de preventie van overgewicht via het onderwijs, de zorg, de welzijnssector, de sociale en fysieke leefomgeving, het levensmiddelenaanbod, sport, recreatie en de media. De belevingswereld van de jongeren staat hierbij centraal.

4.3 Inhoud onderzoek: hypothesen, interventie en methode

Effect op lichamelijke gezondheid en leervermogen
Het staat vast dat bewegen bij kinderen kan leiden tot positieve lichamelijke en cognitieve effecten[1]. Over de positieve relatie tussen bewegen en lichamelijke gezondheid is inmiddels al veel bekend. Extra onderzoek is nodig naar de relatie tussen zitgedrag en lichamelijke gezondheid. Recentelijk is uit studies gebleken dat langdurig zitten (TV kijken, PC- en smartphone gebruik, gamen, chatten, etc.) negatieve gevolgen heeft voor de gezondheid. Zelfs enkele keren per week sporten is onvoldoende om de negatieve gevolgen van langdurig achter elkaar stilzitten te compenseren. Bij langdurig stilzitten treden er metabole mechanismen op die ervoor zorgen dat het risico op bijvoorbeeld diabetes toeneemt[2].

Onderzoek naar de relatie tussen bewegen en cognitie maakt steeds meer duidelijk dat bewegen goed is voor de cognitie. Als de lichamelijke conditie beter wordt, is er een ingewikkeld mechanisme dat ervoor zorgt dat uiteindelijk ook de cognitieve functies van het brein beter worden. Regelmatig bewegen leidt onder meer tot verbeterde doorbloeding van de hersenen. De literatuur laat zien dat cognitieve en non-cognitieve leerprestaties samenhangen. Oftewel: intellectueel slimme kinderen zijn vaak ook sociaal vaardiger.

Ook is meer onderzoek nodig naar de oorzaak van aandachtsproblemen. Aandachtsproblemen kunnen een duidelijk cognitieve basis hebben, zoals een achterblijvende geheugenontwikkeling[3], maar kunnen ook het gevolg zijn van bepaalde emotionele problemen. Beide oorzaken vergen een verschillende aanpak. Passend in de lijn van eerder onderzoek wordt onderzoek gedaan naar 1) de rol van het (werk)geheugen bij de geheugenontwikkeling en van aandachtsproblematiek en 2) de rol van emotionele problemen, vooral faalangst of piekeren op de ontwikkeling van aandachtsproblematiek.

Juridische toetsing
De juridische toetsing omvat onder meer onderstaande vragen die te maken hebben met beginselen, fundamentele normen, klassieke grondrechten en daarop gebaseerde wetgeving:

- Kan het deelnemen aan 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' verplicht worden gesteld, gelet op beginsel van zelfbeschikking, recht op bescherming van het privé-, familie- en gezinsleven, eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer, onaantastbaarheid van het menselijk lichaam, nationale wet- en regelgeving zoals Onderwijswet en Wet bescherming persoonsgegevens. Wat zijn de implicaties?
- Draagt 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' bij aan de Rechten van het Kind?
- Welke rechtsvorm verdient de voorkeur en hoe dienen het bestuur en het toezicht te worden ingericht, inclusief rechtspositie en cao van medewerkers die bij de totstandkoming van 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' verandering kan ondergaan plus medezeggenschapsrechten?
- Toegespitst op de beschreven wetgeving (zie paragraaf 7) van het Ministerie van OCW is een belangrijke vraag of 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' is aan te merken als een integraal dagarrangement zoals bedoeld in artikel 1 van het Besluit experiment integraal dagarrangement in het onderwijs. 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' biedt in tijd én inhoud een aaneensluitend aanbod van onderwijs, opvang en vrije tijdsbesteding, maar het overstijgt - naast het geboden onderwijs - het opvangkarakter. De 'opvang' krijgt een specifieke invulling, die in het teken staat van gezondheid(sbevordering) en leerprestaties. Hiermee wordt een brug geslagen tussen onderwijs(recht) en gezondheid(srecht).

Effecten op de cognitieve en non-cognitieve ontwikkeling van de leerlingen
Om in beeld te brengen welke effecten de dagschool heeft op de latere cognitieve en non-cognitieve ontwikkeling van de leerlingen wordt aangesloten bij de periodieke controles van de kinderen door de JGZ en het lopende KAANS onderzoek. KAANS is een initiatief van de Universiteit Maastricht (SBE) in samenwerking met leraren, scholen, schoolbesturen en de lokale en landelijke overheid. Doel is bevordering van de schoolprestaties van leerlingen door gegevens te verzamelen over hun achtergrond, de inzet in het onderwijsproces en de ontwikkelingen van leerlingen van de vroege kinderjaren tot het einde van de middelbare school (via leerlingvolgsysteem en Cito-scores). De gegevens kunnen worden gebruikt als feedback voor leerlingen en leraren om daarmee de prestaties te verhogen. Ze kunnen ook gebruikt worden door het management van de school om de prestaties van de school te volgen als basis voor hun beleid en om de effecten van onderwijsbeleid en onderwijsmethodes te meten. Het JGZ-onderzoek is structureel van aard en het KAANS-onderzoek loopt sinds 2009. Door aanpassingen van de bestaande JGZ- en de KAANS-vragenlijsten aan kinderen, ouders en scholen kan dit onderzoek worden uitgevoerd.

Economische evaluatie
Voor de economische evaluatie van 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' moeten zowel de totale maatschappelijke kosten als de effecten (opbrengsten) in kaart gebracht worden. Hierbij is het belangrijk dat een of meerdere effectmaten gekozen worden die eenduidig kwantificeerbaar zijn. Zo ontstaat inzicht in hoe de kosten en baten (gezondheid, kwaliteit van leven, leerprestaties, startkwalificaties, arbeidsmarkt perspectief) van experimenteerscholen zich verhouden tot de kosten van het huidige schoolsysteem. De uitkomst laat zich interpreteren als de extra investeringen die in de experimenteerscholen gedaan moeten worden om een extra eenheid effect te genereren, ten opzichte van de huidige situatie (controlescholen). Idealiter is de effectmaat een generieke uitkomst die kwaliteit van leven en overleving combineert (QALY).

Hier zijn twee benaderingen voor nodig:

Korte termijn: empirische analyse

- Een economische evaluatie op basis van de uitkomstmaten zoals bijvoorbeeld BMI, Cito- score, cognitieve en non-cognitieve leerprestaties. Daarnaast is het noodzakelijk de meerkosten van 'De gezonde basisscholen van de toekomst' en overige te beïnvloeden kosten (gezondheidszorg, jeugdzorg, kinderopvang, sport, voeding, bijdrage MKB, logistiek, werkgelegenheid, anders) in beeld te brengen.
- Hoeveel ouders kiezen voor 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' en in welke mate kiezen zij voor het integrale dagarrangement van 7:30 uur tot 19:00 uur? Wat zijn de kenmerken van ouders die voor 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' respectievelijk het totale dagprogramma kiezen? Wat zijn de meerkosten van strategieën om de ouders die (nog) niet deelnemen extra te motiveren? Welke bijdrage zijn ouders bereid te betalen voor het integrale dagarrangement en waar ligt het omslagpunt?
- Wat is de arbeidsparticipatie van ouders van leerlingen van 'De Gezonde Basisschool van de toekomst'?

Lange termijn: modelmatige analyse

- Een economische evaluatie op basis van extrapolatie van uitkomsten zoals verzameld voor de korte termijn analyse naar lange termijn gezondheid, gezondheidswinst, kwaliteit van leven en overleving. Hiervoor worden bestaande epidemiologische modellen en studies gebruikt en geïntegreerd.
- Een economische evaluatie op basis van extrapolatie van uitkomsten zoals verzameld voor de korte termijn analyse naar arbeidsparticipatie van ouders van leerlingen.

[1] Elferink-Gemser, 2011
[2] Savelberg, 2013
[3] Spronk & Jonkman, 2012, Schleepen & Jonkman, 2012

Interventies en onderzoeksontwerp
Om de onderzoeksvragen te beantwoorden wordt een aantal verschillende interventies uitgezet die als totaalpakket worden vergeleken met de huidige situatie op basisscholen.

De interventies zijn:
a. Dagelijks één uur extra sport
    1. met ingebouwde actieve leervorm voor specifieke vaardigheden (bijv. zelfcontrole)
    2. zonder ingebouwde actieve leervorm voor specifieke vaardigheden (bijv. zelfcontrole)
b. Dagelijks één uur extra bewegen of cultuur/creativiteit
    1. met ingebouwde actieve leervorm voor specifieke vaardigheden (bijv. zelfcontrole)
    2. zonder ingebouwde actieve leervorm voor specifieke vaardigheden (bijv. zelfcontrole)
c. Dagelijks een gezonde schoolmaaltijd tijdens de lunchpauze met vernieuwende smaak-, kleur- en geurbeleving gedurende vijf dagen per week
d. Dagelijks een gezond tussendoortje
e. Gezondheidseducatie over gezonde voeding, beweging, sport gedurende lunchtijd voor leerlingen en via sociale media, informatiebulletins en nader uit te werken discussie- en dialoogvormen voor de ouders en leerkrachten.

Om het effect van het langere dagprogramma inclusief lunch en tussendoortje en het effect van ingebouwde actieve leervormen op cognitieve en non-cognitieve leerprestaties uit te testen, wordt gekozen voor een zogeheten 2x2 opzet voor het onderzoek. Hiermee kan het effect op leerprestaties zichtbaar gemaakt worden van actieve leervormen ten opzichte van gebruikelijke (meestal inactieve) leervormen voor de experimenteerscholen en de controle scholen.

Experimentele scholen
De scholen die deelnemen aan het experiment zijn:
1. BS de Carrousel Landgraaf
2. BS Gravenrode, samen met BS Steenberg Landgraaf
3. BS De Speurneus Landgraaf
4. BS de Langeberg Brunssum

	experimenteer school	**controle school**
Interventies a1, b1, c, d, e	2	3
Interventies a2, b2, c, d, e	2	3

5. **Im**pact

Mede door het hoge niveau van de gezondheidszorg in ons land stijgt de gemiddelde levensverwachting van de bevolking. Het bereiken van een hoge leeftijd is alleen dan een zegen als dit gepaard gaat met een goede gezondheid. De basis voor een goede gezondheid wordt gelegd in de kinderjaren. 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' levert een bijdrage aan deze gezondheid door een positieve beïnvloeding van gedrag op drie niveaus.

Het eerste niveau betreft de kinderen die nu op school zitten. Het inroosteren van dagelijkse beweegmomenten, een gezonde lunch en mogelijkheden voor bewegen na school draagt direct bij aan hun gezondheid. De combinatie van gezonde voeding en bewegen zorgt voor een afname van het aantal kinderen met overgewicht en hieraan gerelateerde chronische aandoeningen. Kinderen die gezonder opgroeien zijn over het algemene gelukkiger en presteren beter op school.

Het tweede niveau betreft de ouders. Kinderen ontwikkelen door doelgerichte lessen op school een gezondheidsbewustzijn dat ze mee nemen naar huis. Ouders actief betrekken bij het project zorgt voor een toenemend gezondheidsbewustzijn in de gezinnen. Dit zorgt voor een derde niveau van beïnvloeding. Kinderen die nu gezond opgroeien, reproduceren het gezonde gedrag als volwassenen in hun gezinssituatie. Hierin zit de verduurzaming van de beïnvloeding. Kinderen die nu gezond opgroeien, zijn de vitale jongeren en volwassenen van morgen.

'De Gezonde Basisschool van de toekomst' past in de bredere maatschappelijke ontwikkelingen in Nederland op dit moment. Met de wet op het Passend Onderwijs heeft de landelijke overheid een route bepaald die moet leiden tot een onderwijssysteem dat kinderen met hun specifieke talenten en beperkingen, optimale ontwikkelingskansen biedt. De ontwikkeling van cognitieve en sociale vaardigheden van kinderen kan niet losgezien worden van hun gezondheid en welbevinden. Een onderzoek van de WHO uit 2011[4] laat dit verband duidelijk zien.

Economisch
Hoewel de link wellicht wat minder direct is, heeft 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' wel degelijk economische effecten. Omdat de tussenschoolse opvang een integraal onderdeel van het concept vormt en er daarnaast ook voorzien wordt in laagdrempelige mogelijkheden van voor- en naschoolse opvang, nemen de mogelijkheden voor arbeidsparticipatie van ouders toe. Arbeidsparticipatie leidt tot inkomen en een stijging van de materiële welvaart, hetgeen een bijdrage levert aan de ontwikkeling van de lokale en regionale economie. Ook de toekomstige arbeidsparticipatie van de huidige leerlingen zal toenemen omdat vitale, goed opgeleide jongeren meer kansen hebben op de arbeidsmarkt en bovendien minder verzuimen als gevolg van ziekte.

Onderwijs
'De Gezonde Basisschool van de toekomst' leert onderwijsprofessionals en burgers anders denken over onderwijs. Het huidige onderwijs is te sterk door-gestandaardiseerd en is niet toegesneden op de mogelijkheden (en beperkingen) van individuele leerlingen. Dit leidt tot onnodige drop-outs. De onderwijsopdracht zou idealiter verbreed moeten worden met maatschappelijke opgaven waar de samenleving voor staat. Dit betekent meer/andere startkwalificaties, geen stigmatisering van leerlingen met beperkingen, meer aandacht voor risicokinderen, terugdringen van de instroom in de Wajong en jongeren zodanig toerusten dat zij zich maatschappelijk nuttig kunnen maken.

[4] Suhrcke, M. en C. De Paz Nieves (2011). The impact of health and health behaviours on educational outcomes in high-income countries: a review of the evidence. World Health Organization

Zorg
Met innovatieve veranderingen in het onderwijssysteem kan ook de vitaliteit van het integrale zorgsysteem van Limburg worden versterkt. Gestreefd wordt naar een aanzienlijke verbetering van de gezondheidssituatie en betere mogelijkheden voor arbeidsparticipatie van ouders met schoolgaande kinderen. In het licht van de voorgenomen decentralisaties van de jeugdzorg (Jeugdwet), de begeleiding en persoonlijke verzorging (Wet maatschappelijke ondersteuning), en de bijstands- en Wajong-uitkering (Participatiewet), kan het nieuwe onderwijsconcept bijdragen aan een betere uitgangspositie wat betreft onderwijskansen, versterking van eigen kracht van ouders en leerlingen en betere mogelijkheden om arbeid en opvoeding te combineren. Dit plan draagt bij aan het betaalbaar houden van het integrale zorgsysteem in Limburg en het verminderen van de sociale ongelijkheid op gebied van gezondheid. Gemeenten profiteren omdat een goed opgeleide en vitale bevolking in het algemeen minder vaak een beroep doet op de Wmo, de Jeugdzorg en de Participatiewet. Ook hier kunnen de economische verdiensten in termen van gezonde jeugd en (toekomstige) gezonde werknemers groot zijn.

De economische verdiensten in termen van zorguitgaven zijn groot. Naar verwachting dalen de hogere uitgaven voor de zorg in Zuid-Limburg (huisartsenzorg, specialistische zorg, jeugdzorg, farmaceutische zorg, ziekenhuiszorg, jeugd-GGZ) richting het Limburgs en het Nederlands gemiddelde zorggebruik. De relatief hoge zorgconsumptie in deze regio zal daarmee op de langere termijn meer in overeenstemming komen met de gemiddelde zorgconsumptie in Nederland.

Werkgelegenheid
Het onderzoeksprogramma resulteert in extra werkgelegenheid voor jonge, getalenteerde onderzoekers. De samenwerking vanuit het Healthy Living profiel van Maastricht Universitair Medisch Centrum met de campusinitiatieven, te weten de Maastricht Health Campus, Business, Law & Culture en Agro/Food, Logistics/Health (Greenport Venlo/Kokerelli) kan resulteren in nieuwe leerstraten met betrekking tot smaak, herkomst en groei van voedsel, nieuwe producten en nieuwe leervormen gericht op sociale en cognitieve leervormen voor het basisonderwijs. De economische valorisatie is lastig in harde munt uit te drukken, maar goed onderzoek resulteert in wetenschappelijke impact uitgedrukt in publicaties in hoogstaande internationale tijdschriften en promotietrajecten. Internationale publicaties en succesvolle promovendi dragen bij aan een hogere ranking van de Universiteit Maastricht op de wereldranglijst van universiteiten. Een hoge ranking trekt studenten en personeel aan en heeft waarschijnlijk een positief effect op de lokale economie én het Limburgs vestigingsklimaat.

De provincie Limburg focust in haar economisch beleid op een aantal kansrijke sectoren. Binnen deze sectoren speelt de beschikbaarheid van goed gekwalificeerde mensen een belangrijke rol. Binnen de kaders van 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' is 'Life sciences & Health in Limburg' de belangrijkste sector[5]. Omdat preventie een belangrijk deel van de agenda op dit vlak bepaalt, ligt hier een duidelijke verbinding. 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' biedt bedrijven en kennisorganisaties een platform voor onderzoek en ontwikkeling. De spin-off van Sodexo naar de cateringbranche in het aanleveren van gezonde maaltijden met nieuwe voedingsmiddelen, kan aanzienlijk zijn. Sodexo zet, om economische reden, een innovatief product weg in het kader van duurzaamheid. Dit biedt mogelijkheden voor de (regionale) catering branche om leverancier te worden van innovatieve en duurzame producten. Ook de logistiek die gemoeid is met (duurzame) verpakking en transport van maaltijden biedt economische bedrijvigheid en nieuwe banen. Nieuwe bedrijven kunnen ontstaan als spin-off van het Sodexo initiatief.

Kennis die ontwikkeld wordt in het FooDS-project[6] (een grensoverschrijdend project onder leiding van LIOF en Hochschule Niederrhein met betrekking tot voedselproductie, vervoer, foodservice op het gebied van online bestelling en levering), kan aanknopingspunten bieden voor de productie en levering van gezonde schoolmaaltijden. De focus van FooDS ligt op regionale producten en het optimaliseren van de logistiek, met als bijkomstig resultaat een positief milieueffect. Daarmee wordt de lokale economie gestimuleerd en past 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' integraal binnen de ontwikkeling van Greenport Venlo.

De productontwikkeling van DSM kan een spin-off hebben naar gezonde voedingsmiddelen. Inzichten in gezonde, betaalbare voedingsmiddelen kan economische betekenis krijgen doordat de markt groeit. Ouders kopen meer gezonde voedingsmiddelen omdat hun kinderen (geleerd hebben) deze lekker te vinden. Er kan economische bedrijvigheid ontstaan met Agro/Food, Logistics/Health (Greenport Venlo/Kokerelli). Kortom, 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' kan van aanzienlijke betekenis zijn voor het Limburgse MKB alsook voor de topsectoren en de campussen.

Cultureel
'De Gezonde Basisschool van de toekomst' heeft ook een culturele dimensie. Immers, het dagprogramma omvat ook de aandacht voor de culturele ontwikkeling van kinderen. Hierbij sluiten de deelnemende scholen nauw aan bij de provinciale en landelijke ambities rondom 'cultuureducatie met kwaliteit'. De deelnemende scholen volgen hierbij de door de provincie Limburg gesubsidieerde ontwikkelingen binnen SIEN (Scholen In Een Netwerk), waarin cultuureducatie een vakoverstijgend, integraal en vraag gestuurd onderdeel is van het curriculum. De deelnemende scholen geven dus binnen de gezonde basisschool ook een nadrukkelijke impuls aan de culturele loopbaan van kinderen. Die culturele loopbaan krijgt een economische dimensie als jongeren na de basisschool gebruik blijven maken van cultuureducatie van publieke en private instellingen en het georganiseerde cultuuraanbod in de regio.

In het Statenvoorstel over structuurversterkende projecten[7] geeft de Provincie aan niet als bank te willen optreden maar te willen investeren in projecten die maatschappelijk rendement voor de langere termijn bewerkstelligen. Dit project voldoet hieraan omdat het bijdraagt aan een goed opgeleide, vitale, mobiele bevolking met werkperspectief en dus aan het verdienend vermogen van de Limburgers op de langere termijn.

Veel Limburgse burgers zullen kennismaken met 'De Gezonde Basisschool van de toekomst'. Onderwijs speelt voor nagenoeg iedereen op enig moment in zijn of haar leven een belangrijke rol. Grote veranderingen in de wijze waarop het onderwijs haar taak ziet, zijn dus direct van invloed op grote groepen mensen. In de projectfase krijgen bijna 1.200 kinderen van de basisschool en 550 van de voorschool, hun ouders en de sociale omgeving van de gezinnen, direct te maken met de mogelijkheden en kansen die het bevorderen van gezond gedrag zowel op school als thuis biedt. Als de ontwikkelingen na de projectfase verder gaan, wordt het aantal rechtstreeks of indirect betrokken Limburgse burgers groter. Met het groeien van de cirkel van invloed, groeit ook de positieve beïnvloeding van het gezond gedrag.

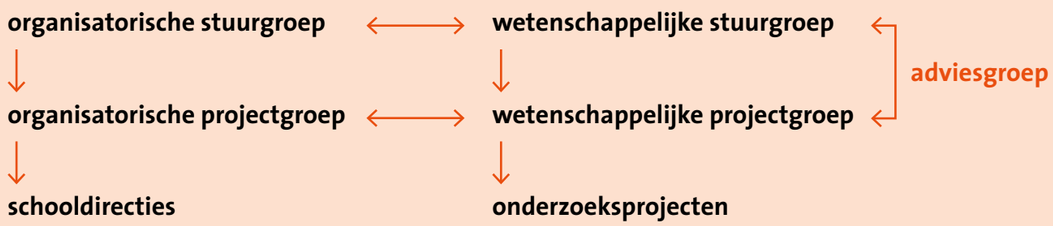
5 Human Capital Agenda Life Sciences & Health Limburg / maart 2013 herziene versie
6 http://www.liof.nl/nl/nieuws/foods-.aspx
7 Statenvoorstel No: G-13-033-gewijzigd. Businesscase Structuurversterkende projecten, tranche najaar 2013-gewijzigd

6. **Organisatie** en planning

Verkenningsfase
In 2012 en 2013 heeft een uitvoerige verkenning plaatsgevonden waarin de haalbaarheid van 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' is onderzocht. In deze fase is relatief veel aandacht besteed aan het verkrijgen van draagvlak. In alle gesprekken met partners en betrokkenen stond vooral de aanleiding voor 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' centraal. Met leerkrachten, ouders, sportpartners, kinderopvang, directies en bestuurders is uitvoerig stilgestaan bij de noodzaak van een totaal vernieuwende aanpak van het basisonderwijs.

Bij de ondertekening van de intentieverklaring door alle betrokken organisaties op 17 december 2012 (zie bijlage 1) is gekozen voor een redelijk eenvoudige projectstructuur (zie organogram), bestaande uit een Organisatorische Stuurgroep waarin Movare, GGD Zuid Limburg, Universiteit Maastricht en de kinderopvangpartners vertegenwoordigd zijn en een Werkgroep bestaande uit twee beleidsmedewerkers van de GGD Zuid Limburg en de regiodirecteur van Movare. Afhankelijk van de fase van het project is de Werkgroep uitgebreid met andere partners, om op inhoudelijke onderdelen mee te denken en beleid te ontwikkelen. Vanuit deze Werkgroep is de Stuurgroep gevoed en zijn onderwerpen ter besluitvorming aangedragen.

Stuurgroep
Bij de uitvoering (start medio 2014) wordt de Organisatorische Stuurgroep gecontinueerd. Deze Stuurgroep is eindverantwoordelijk voor de implementatie van 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' en treedt voorwaardenscheppend op, hetgeen wil zeggen dat zij zal sturen op organisatorische en financiële aangelegenheden. De Organisatorische Stuurgroep wordt voorgezeten door de bestuursvoorzitter van Movare.

Het onderzoeksprogramma wordt gecoördineerd vanuit de UM in nauwe samenwerking met de GGD (de Academische Werkplaats Publieke Gezondheid Limburg). Voor het onderzoeksprogramma is een Wetenschappelijke Stuurgroep en een Wetenschappelijke Projectgroep ingesteld conform de door de Universiteit Maastricht gehonoreerde Luik-3 aanvraag. De Stuurgroep bestaat uit de decanen van de vier participerende faculteiten van de UM en wordt voorgezeten door Prof. Dr. Onno van Schayck. Deze stuurgroep is eindverantwoordelijk voor het onderzoek en fungeert feitelijk als een raad van toezicht. Zij ziet op afstand toe op de uitvoering van het onderzoek, beoordeelt onderzoekrapportages, bewaakt de hoofdlijnen, bespreekt interfacultaire zaken aangaande het onderzoek en ziet toe op budgettaire en strategische besluiten. Zij wordt hiertoe bijgestaan door een of meerdere facultaire controllers. Er is frequent overleg tussen de voorzitters van beide stuurgroepen om strategische besluiten af te stemmen.

Projectgroep
Er wordt een Organisatorische Projectgroep geformeerd die verantwoordelijk is voor het leveren van de organisatorische eindresultaten aan de Stuurgroep, voor het vaststellen van de inhoudelijke begrenzing van het organisatorische deel van het project, het bewaken van de financiën van het organisatorische deel van het project en de aansturing van de schooldirecties. De Organisatorische Projectgroep bestaat uit een projectleider van Movare en een vertegenwoordiging per deelnemende organisatie. Deelnemers worden geselecteerd op basis van hun expertise en betrokkenheid. De projectleider bewaakt de voortgang, zorgt voor terugkoppeling naar de Stuurgroep en is aanspreekpunt voor de leden van de werkgroepen.

De Wetenschappelijke Projectgroep bestaat uit de primair verantwoordelijke onderzoekers vanuit de Faculteiten Health, Medicine and Life Sciences, Psychologie, Rechten en Economie, de Open Universiteit en het MUMC+ en wordt voorgezeten door Dr. Ir. Maria Jansen. De Wetenschappelijke Projectgroep is verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken van het onderzoek, stemt de verschillende onderzoeksprojecten inhoudelijk en organisatorisch op elkaar af, zorgt voor de communicatie naar de Organisatorische Projectgroep en naar de werkgroepen van de verschillende onderzoeksprojecten. Zij legt verantwoording af aan de Wetenschappelijke Stuurgroep. Onder verantwoordelijkheid van de Wetenschappelijke Projectgroep worden jaarlijks voortgangsrapportages opgesteld van de onderzoekprojecten en van het onderzoeksprogramma in zijn totaliteit.

Onderzoeksprojecten
Aan ieder onderzoeksproject wordt een onderzoeker (promovendus) gekoppeld, die zo nodig geassisteerd wordt door een onderzoeksassistent en begeleid door een promotieteam van interdisciplinaire (en zo mogelijk interfacultaire) (co-)promotoren. Dit onderzoeksprogramma wordt in eerste instantie gefinancierd door de Universiteit Maastricht zelf. Aanvullende onderzoekfinanciering en uitbreiding met aanvullende onderzoeksprojecten vindt plaats vanuit onder andere DSM en Sodexo en aanvragen die ingediend worden bij overheidsfondsen NWO en ZonMw, collectebusfondsen, zorgverzekeraars en andere industrie-partners. Subsidie vanuit de Provincie wordt in beginsel niet aangewend voor het onderzoek (zie verder 7). Overige internationale en Europese subsidiemogelijkheden zullen worden onderzocht. Nieuwe subsidies worden aangewend voor versterking en uitbouw van 'De Gezonde Basisschool van de toekomst', mede in het belang van structurele financiering door private en publieke partijen.

Adviesgroep
Onder leiding van Prof Jaap Seidell wordt een landelijke adviesgroep ingesteld die gevraagd en ongevraagd advies geef naar aanleiding van de voortgangsrapportages en die de Wetenschappelijke Stuurgroep en Projectgroep adviseert over inhoudelijke zaken aangaande het onderzoek. Naast deskundige wetenschappers worden voor de adviesgroep ook vertegenwoordigers van de Ministeries van OCW en VWS, het RIVM, adviesbureau Sardes (onderwijsexpertise), TNO, NISB en het Voedingscentrum uitgenodigd. Deze adviesgroep zal ook een belangrijke rol spelen in de advisering over de voortgang en de eventuele continuering van het onderzoek alsmede van de implementatie van het concept van 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' voor andere basisscholen, niet alleen in deze regio maar ook op landelijke schaal.

Er wordt periodiek gerapporteerd over de leereffecten van het innovatietraject. Iedere twee jaar worden alle betrokkenen uitgenodigd voor een symposium waarin de voortgang en de resultaten van het onderzoek

besproken worden. Deze symposia zijn in eerste instantie bedoeld om alle betrokken partijen en de Provincie Limburg te informeren over de voortgang, maar zijn openbaar toegankelijk. Geïnteresseerde onderzoekers vanuit de medische, psychologische, economische en juridische hoek en beleidsmakers worden daartoe actief benaderd.

Communicatie is cruciaal in complexe projecten. Adequate verspreiding is belangrijk voor het creëren van draagvlak en voor de implementatie van resultaten. In de volgende tabel wordt aangegeven wie er verantwoordelijk is voor welke doelgerichte disseminatie bij welke doelgroep:

doelgroep	doelgerichte disseminatie	verantwoordelijk
ouders	schoolkrant, nieuwsbrief, website nieuwsbrief kinderopvang/peuterspeelzalen	organisatorische projectgroep
schooldirectie, leraren kinderopvang/PSZ	nieuwsbrieven en speciale evaluatie sessies en website	organisatorische stuurgroep
wetenschappers	publicaties, conferenties	wetenschappelijke projectgroep
provinciale staten	voortgangsrapportages, symposia	wetenschappelijke stuurgroep
beleidsmakers	symposia, mediabijeenkomst	wetenschappelijke stuurgroep
algemeen publiek	mediabijeenkomst	wetenschappelijke stuurgroep

[8] Uitvoering 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' omvat:
- Training docenten
- Implementatie van de organisatie van 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' volgens plan
- Registraties bewaken, controleren (leerlingvolgsysteem, cito, JGZ etc)
- Ouderavonden / informatieavonden scholen, gemeenten, betrokkenen
- Realisatie communicatieboodschappen
- Wetenschappelijk onderzoek volgens plan
- Procesevaluatie volgens plan

Kwaliteits- en tijdsbewaking van het onderzoek vindt plaats onder verantwoordelijkheid van de Wetenschappelijke Stuurgroep. Rapportages van onderzoek vinden jaarlijks plaats. De volgende tijdsplanning en ijkpunten worden gehanteerd:

jaar	tijdpad	activiteiten	mijlpaal
1	jun - aug '14	definitieve projectinrichting werving en selectie vacatures	
	sep '14 - jan '15	uitvoeringsplan Organisatie (inhoud en logistiek) uitvoeringsplan Wetenschappelijk onderzoek (inhoud en logistiek)	
	jan - aug '15	nulmeting alle scholen	
2	aug '15	kick-off	persmoment en kick-off symposium
	schooljaar '15 / '16	uitvoering 'De Gezonde Basisschool van de toekomst'[8]	
	jun '16	rapportage Stuurgroepen: Procesevaluatie ervaringen 1e jaar en resultaten nulmeting	
3	aug - sep '16	eerste follow-up meting in alle scholen	
	sep '16	ervaringen na één jaar	persmoment
	schooljaar '16 / '17	uitvoering 'De Gezonde Basisschool van de toekomst'[8]	
	jun '17	rapportage Stuurgroepen: Procesevaluatie ervaringen na 2 jaar implementatie en resultaten eerste follow-up meting	
4	aug - sep '17	tweede follow-up meting in alle scholen	
	sep '17	ervaringen na twee jaar	persmoment en symposium
	schooljaar '17 / '18	uitvoering 'De Gezonde Basisschool van de toekomst'[8]	
	jun '18	rapportage Stuurgroepen: Eerste bevindingen van korte termijn effect	
5	aug - sep '18	derde follow-up meting in alle scholen	
	dec '18	resultaten korte termijn effect	persmoment
	schooljaar '18 / '19	uitvoering 'De Gezonde Basisschool van de toekomst'[8]	
	jun '19	rapportage Stuurgroepen: Eerste bevindingen van langere termijn effecten	
6	aug - dec '19	eindmeting in alle scholen	
	apr '20	rapportage Stuurgroepen: 1. eindrapportage over effecten na vier jaar en aanbeveling continuering of discontinuering of uitbreiding 'De Gezonde Basisschool van de toekomst 2. implementatie- en verspreidingsplan regio Parkstad (bij gebleken succes)	
	jun '20	afsluitend symposium: presentatie alle bevindingen	persmoment en symposium

7. Financiering

In bijgaand financieel overzicht wordt inzichtelijk gemaakt welke partij welke kosten op zich neemt en welke subsidie aangevraagd wordt bij de Provincie Limburg. Zoals eerder genoemd is een zeer groot aantal maatschappelijk en private partners betrokken bij dit programma. Dit toont aan hoe groot het draagvlak is voor dit maatschappelijk belangrijke thema.

Voor de financiering van het totale project is 21,8 miljoen euro benodigd. In genoemde financiering wordt voor 6,5 miljoen euro voorzien door inzet van onderzoekpersoneel van de Universiteit Maastricht en het MUMC+. Door externe partners wordt 7,5 miljoen euro bijgedragen middels inzet van zowel personeel als ook materieel. Het ontbrekende deel van de financiering ad 7,8 miljoen euro wordt gevraagd aan de Provincie Limburg.

Hieronder is verdere uitwerking gegeven aan de inzet van de verschillende externe partijen:

- **Movare** draagt 1.093 k€ bij, waarvan 193 k€ bestaat uit opstartkosten (stuurgroep, projectleiding, diverse bijeenkomsten e.d.) en 900 k€ bestaat uit kosten voor het delen van expertise en ureninzet van medewerkers gedurende de plannings- en onderzoeksfase voor de periode van 2014 tot en met 2019;
- **GGD** draagt 693 k€ bij, waarvan 249 k€ bestaat uit opstartkosten (stuurgroep, projectleiding, diverse bijeenkomsten e.d.), en 444 k€ bestaat uit kosten voor praktische en adviserende steun in termen van het actief meewerken aan de totstandkoming van de dagscholen en de realisatie van het buitenschoolse programma voor de periode van 2014 tot en met 2019;
- **Speeltuinwerk Limburg** draagt 15 k€ bij en dit bestaat uit inzet van uren en expertise voor de periode van 2014 tot en met 2016;
- **Stg. Peuterwerk Landgraaf** draagt 70 k€ bij, waarvan 2 k€ bestaat uit opstartkosten (deelname infobijeenkomsten) en 68 k€ bestaat uit kosten voor deelname in de stuurgroep, projectgroep en de coördinatie van het "sportief programma" in 4 peuterspeelzalen voor de periode van 2014 tot en met 2019;
- **Gemeente Brunssum** draagt 559 k€ bij, waarvan 84 k€ bestaat uit kosten voor deelname in de Stuurgroep, projectgroep en de inzet van een combinatiefunctionaris voor bewegingsonderwijs en 475 k€ grotendeels bestaat uit de inzet van een jaarlijkse subsidie (78 k€) van het CMWW Peuterspeelzaalwerk voor de periode van 2014 tot en met 2019;
- **Gemeente Landgraaf** draagt 1.454 k€ bij, waarvan 611 k€ bestaat uit kosten voor deelname in de Stuurgroep, projectgroep en de inzet van een combinatiefunctionaris voor bewegingsonderwijs en 842 k€ grotendeels bestaat uit de inzet van een tweetal subsidies (Subsidie Stichting Peuterwerk Landgraaf 659 k€ & Subsidie Stichting Leergeld 30 k€), een jaarlijkse vergoeding die verstrekt wordt voor bewegingsonderwijs (132 k€) en een bijdrage voor deelname aan o.a. sportactiviteiten (24 k€) voor de periode van 2014 tot en met 2019;
- **Open Universiteit** (Faculteit Psychologie en Onderwijswetenschappen) draagt 186 k€ bij en dit bestaat uit de inzet van een onderzoekmedewerker voor de periode 2012 tot en met 2019;
- **Sport en Leisurepark Landgraaf** draagt 49 k€ bij en dit bestaat uit praktische en adviserende steun in termen van het actief meewerken aan de inrichting van een uitdagende speelomgeving, het verbeteren van prestaties van groepsleerkrachten wat betreft sport en spel en/of de inzet van instructeurs voor de periode van 2014 tot en met 2019.
- **Kinderopvang Humanitas** draagt 312 k€ bij, waarvan 1 k€ bestaat uit opstartkosten (Stuurgroep, infobijeenkomsten), 311 k€ bestaat uit kosten voor praktische en adviserende steun in termen van het actief meewerken aan de totstandkoming van de dagscholen en de realisatie van het buitenschoolse programma voor de periode van 2014 tot en met 2019;
- **Sodexo** draagt 600 k€ bij en dit bestaat uit het delen van expertise en ureninzet voor de periode van 2014 tot en met 2019;
- **DSM** draagt 250 k€ bij en dit bestaat uit onder andere het delen van expertise op het gebied van voeding en tevens het ter beschikking stellen van voedingsmiddelen voor de periode van vijf jaar.

De Universiteit Maastricht, de Open Universiteit en MUMC+ zetten het benodigde onderzoekpersoneel in en stellen nieuwe medewerkers aan om dit omvangrijke onderzoeksprogramma uit te kunnen voeren. Daarnaast worden subsidies aangevraagd bij overheidsfondsen (NWO, ZonMw), collectebusfondsen (Diabetesfonds, Hartstichting, Longfonds), zorgverzekeraars (Innovatiefonds, SAG Achmea, Fonds NutsOhra) en bij internationale fondsen (EU-Horizon 2020, Interreg) en industrie voor verdieping van de onderzoeksvragen.

De lokale overheid (Gemeente Landgraaf en Gemeente Brunssum), onderwijsinstellingen (Stichting Movare, Open Universiteit), vele maatschappelijk organisaties (GGD Zuid-Limburg, Kinderopvang Humanitas, Sport & Leisurepark Landgraaf, Speeltuinwerk Limburg, Stichting Peuterwerk Landgraaf) en grote private partners (DSM, Sodexo) hebben allen een garantieverklaring met een duidelijk financieel commitment voor de komende zes jaar afgegeven op basis van de directe kosten.

Landelijke ontwikkelingen en kansen op verankering

Er is een landelijke tendens om het onderwijs meer in te richten in samenhang met hedendaagse eisen van arbeid en opvoeding. In een op 15 april 2011 uitgebracht advies pleit de SER voor het verder stimuleren van dagarrangementen. De SER raadt de overheid aan hierin de regie te nemen. Het kabinet Rutte II heeft de zienswijze van de SER overgenomen. Volgens het kabinet is het duidelijk dat er een onomkeerbare trend in gang is gezet naar een logisch sluitend dagarrangement voor werkende ouders met schoolgaande kinderen. Het kabinet wil deze ontwikkeling ondersteunen, onder meer door ruimte te bieden voor experimenten. Het kabinet heeft hiertoe maatregelen in gang gezet in de vorm van experimenteerregio's voor integrale dagarrangementen[9].

Medio 2015 wordt op grond van onderzoek en een evaluatie beslist of de algemene (onderwijs)wetgeving wordt aangepast, in die zin dat het Besluit experiment integraal dagarrangement daarin al dan niet zal worden geïntegreerd. Dan is duidelijk of het (overheids)beleidsmatige en juridische tij gunstig is. Het gunstige tij betekent dat de overheid een regiefunctie gaat innemen om dagarrangementen te stimuleren. Als de overheid regie gaat voeren zijn de kansen op verankering van 'De Gezonde Basisschool van de toekomst' gunstig te noemen. Mede op basis van de economische evaluatie kunnen de maatschappelijke effecten en verdiensten zichtbaar worden gemaakt (gezondheidswinst, daling zorgkosten, versterking arbeidspotentieel, versterking lokale economie, werkgelegenheidseffect, arbeidsparticipatie). Op basis hiervan zal de dialoog worden gevoerd met de ministeries van OCW en VWS waarin het belang van een samenhangende onderwijsfinanciering het thema zal zijn, ook in het licht van verankering van het integrale onderwijsconcept.

Bijdrage Provincie Limburg

Het totaal van de gevraagde subsidie aan de Provincie Limburg bedraagt ad 7,8 miljoen euro. De gevraagde bestaat uit drie onderdelen, te weten:

- ***Exploitatie basisscholen***
  Er wordt hoofdzakelijk een bijdrage gevraagd ad 5,7 miljoen euro voor de uitvoering en coördinatie van 'De Gezonde Basisschool van de toekomst', d.w.z. de interventie in de vorm van voeding, bewegen en voorlichting op de vier basisscholen. Indien na zes jaar blijkt dat het programma zodanig effectief is, dat continuering gewenst is, dan zal dit door de lokale overheid en de maatschappelijke organisaties gedragen dienen te worden. Er zal ook een bijdrage gevraagd worden van de ouders (bijvoorbeeld voor de verstrekte voeding). In het licht van de hardnekkige onderwijs- en gezondheidsachterstanden in de regio Parkstad wordt ook een beroep gedaan op de landelijke overheid.
- ***Bijdrage Universiteit Maastrich***t
  Aan de Provincie Limburg wordt geen financiële bijdrage gevraagd voor onderzoek, maar slechts voor de project- en coördinatiekosten van de kennisinstelling ad 1 miljoen euro.
- ***Bijdrage GGD Limburg***
  Aan de Provincie Limburg wordt geen financiële bijdrage gevraagd voor onderzoek, maar slechts voor de project- en coördinatiekosten van de GGD ad 1,07 miljoen euro.

[9] Besluit experiment integraal dagarrangementen en een ministeriële regeling te weten Regeling experiment integraal dagarrangement voor een experiment in het kader van innovatieve kinderopvang

Project**begroting**

Bedragen in k€	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Totaal
Opbrengsten									
Rijksbijdrage: promoties	–	–	–	–	–	–	–	378	378
NWO-subsidie			*150*	*150*	*150*	*150*			*600*
2e en 3e geldstroom	–	–	150	150	150	150	–	–	**600**
UM-bijdrage(incl.azM)	213	690	1.120	1.120	1.120	1.120	690	–	**6.073**
Movare	*193*	*150*	*150*	*150*	*150*	*150*	*150*		*1.093*
GGD	*248*	*74*	*74*	*74*	*74*	*74*	*74*		*692*
Speeltuinwerk Limburg		*5*	*5*	*5*					*15*
Stg. Peuterwerk Landgraaf	*2*	*11*	*11*	*11*	*11*	*11*	*11*		*70*
Gemeente Brunssum		*93*	*93*	*93*	*93*	*93*	*93*		*559*
Gemeente Landgraaf		*242*	*242*	*242*	*242*	*242*	*242*		*1.453*
Open Universiteit	*27*	*27*	*27*	*27*	*27*	*27*	*27*		*186*
-Sport & Leisurepark Landgraaf		*8*	*8*	*8*	*8*	*8*	*8*		*49*
Humanitas	*1*	*52*	*52*	*52*	*52*	*52*	*52*		*312*
Sodexo		*100*	*100*	*100*	*100*	*100*	*100*		*600*
DSM		*42*	*42*	*42*	*42*	*42*	*42*		*250*
Indirecte exploitatie basisscholen			*137*	*410*	*410*	*410*	*273*		*1.640*
Overige opbrengsten	470	804	941	1.214	1.209	1.209	1.072	–	**6.919**
Totale opbrengsten	**683**	**1.494**	**2.211**	**2.484**	**2.479**	**2.479**	**1.762**	**378**	**13.970**
Kosten									
Investeringen	–	–	–	–	–	–	–	–	**–**
Personele kosten	584	1.252	2.096	3.045	3.040	3.040	2.196	–	**15.252**
Overige directe kosten		240	240	240	240	240	240	–	**1.442**
Indirecte kosten	99	358	800	1.074	1.074	1.074	631	–	**5.108**
Totale kosten	**683**	**1.850**	**3.136**	**4.359**	**4.354**	**4.354**	**3.067**	**–**	**21.803**
Resultaat	**–**	**356–**	**926–**	**1.875–**	**1.875–**	**1.875–**	**1.305–**	**378**	**7.833–**
Gevraagde subsidie PL cumulatief		**356**	**1.282**	**3.157**	**5.031**	**6.906**	**8.211**	**7.833**	**7.833**
								30%	**6.451**
Bijdrage Universiteit Maastricht (incl.azM)								34%	**7.519**
Bijdragen Externe Partners								36%	**7.833**
Gevraagde subsidie Provincie Limburg								100%	**21.803**

Dit programma is een **samenwerking** van

Maastricht University

Kennis/As Limburg
Groeimotor van de regio

Movare

GGD Zuid Limburg

Maastricht UMC+
azM | Maastricht University

caphri School for Public Health and Primary Care

Open Universiteit
www.ou.nl

DSM
BRIGHT SCIENCE. BRIGHTER LIVING.

gemeente Brunssum

Gemeente Landgraaf

Sport & Leisure Park Landgraaf

Kinderopvang humanitas

Kinder Opvang Kerkrade

sodexo

spel
Speeltuinwerk Limburg

Stichting Peuterwerk Landgraaf

INTEGRALE DAGARRANGEMENTEN
OP WEG NAAR DE SCHOOL VAN MORGEN?

Informatiebulletin Januari 2013

Op 17 december jl. ondertekenden MOVARE, de GGD, de Universiteit Maastricht , verschillende kinderopvang organisaties, Sportpark Ter Waerden en het Sport en Leisurepark Landgraaf een intentieovereenkomst. In deze overeenkomst spraken de partijen af samen te gaan onderzoeken of de Landgraafse basisscholen in de toekomst kunnen uitgroeien tot scholen waar aan kinderen integrale dagarrangementen aangeboden worden, waarbij leren, sportief en gezond gedrag en cultuureducatie hand in hand met elkaar gaan.

Middels dit bulletin willen wij U als leerkracht van en van de Landgraafse basisscholen informeren over deze bijzondere ontwikkeling.

De ondertekening op 17 december 2012 in de rococo bibliotheek van Rolduc.

Kijk voor meer informatie ook op het MOVARE intranet!

www.movare.nl

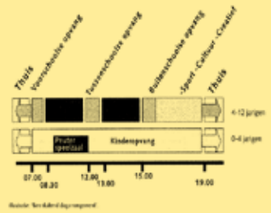
De aanleiding

Gezonde kinderen komen tot betere leerprestaties dan ongezonde kinderen. Dat is de basisgedachte bij de wens om de basisscholen in Landgraaf de komende jaren om te bouwen tot scholen, waar gezondheid, onderwijs en aandacht voor cultuur hand in hand gaan. De regio Parkstad kent, ten opzichte van de rest van ons land, een relatief groot aantal kinderen met overgewicht. Ongezonde voeding in combinatie met relatief weinig bewegen, veroorzaakt gezondheidsklachten. Deze klachten trekken een wissel op het welbevinden van kinderen en vormen een belemmering voor goede leerprestaties.

MOVARE heeft al langer de ambitie om met haar scholen actief te ondersteunen bij het ombuigen van deze tendens. Het aantal beweegmomenten op scholen is echter door de druk op het lesrooster de laatste jaren alleen maar afgenomen. Onder deze condities is het lastig, zo niet onmogelijk, om een significante bijdrage te leveren aan het realiseren van deze ambitie.

Wat zijn integrale dagarrangementen

Omdat de inrichting van onze scholen het op dit moment lastig maakt om aan kinderen een gevarieerd, op leren, sport en bewegen en gezonde voeding gericht dagprogramma te bieden, willen we onderzoeken of een verandering van de inrichting van de schooldag een oplossing is.
Binnen een integraal dagarrangement veranderen een aantal, vanuit de historie voor scholen en ouders gebruikelijke, organisatievormen.

- Er komen nieuwe partners in beeld
- De schooldag wordt uitgebreid met een voor– en naschools tijdvak
- Het dagritme wordt meer afgestemd op de momenten waarop kinderen het best tot leren kunnen komen.
- De school voorziet in gezonde voeding op school.

Om het beeld meer te verfijnen gaan we op ieder element kort in.

Nieuwe partners

Op basisscholen werken generalisten. Een leerkracht moet van vele markten thuis zijn. In de omgeving van de school zijn er vaak partijen die ook met kinderen werken. Door de kennis en kunde van deze partijen een plek te geven binnen de school, wordt het aanbod krachtiger.
Binnen de ontwikkeling van de integrale dagarrangementen in Landgraaf participeren een aantal partijen in de organisatorische sfeer en een aantal andere partijen in de daadwerkelijke (beoogde) uitwerking.
De GGD zuid Limburg is en van de belangrijke kartrekkers. Met name het gezondheidsaspect is voor hen het belangrijkste aandachtspunt. De GGD hoopt via de integrale dagarrangementen een manier te vinden die helpt bij het creëren van een schoolklimaat waarbij kinderen meer gaan bewegen en gezonder gaan eten.

Omdat we willen weten of gezondheid en welbevinden ook daadwerkelijk van invloed is op de leerprestaties van kinderen, neemt de Universiteit Maastricht deel aan het project. De onderzoeksschool CAPHRI van de universiteit gaat multidisciplinair onderzoek doen naar de effecten van bewegen en gezonde voeding op school.

Ook de organisaties voor kinderopvang waarmee de Landgraafse basisscholen samenwerken, maken onderdeel uit van het project. Samen met de scholen zullen zij gaan onderzoeken hoe de koppeling tussen school en voor en naschoolse opvang op basis van een gedragen gezamenlijke pedagogische en inhoudelijke visie verder vorm kan krijgen.

Een laatste belangrijke partij zijn de grote sportparken. Park Ter Waerden en het Sport en Leisurepark vertegenwoordigen een keur aan sportverenigingen die een bijdrage kunnen leveren aan de diversiteit van het bewegen op school. Daarnaast bieden beide parken de fysieke mogelijkheden om de beweegambitie handen en voeten te geven.

De voor- en de naschool

De druk op het lesrooster op onze scholen is groot. Passend onderwijs, opbrengstgericht werken en nieuwe aandachtsgebieden als burgerschapsvorming en cultuureducatie zorgen ervoor dat sport en bewegen en creativiteit niet altijd tot hun recht komen in het rooster van de school. De vraag rijst of de school dit allemaal alleen op moet pakken binnen de uren die een lesdag nu telt.
In het kader van het project integrale dagarrangementen willen we onderzoeken of we de schooldag fundamenteel kunnen veranderen. Door gebruik te maken van de tijd die er is voor en na school en door partijen als de kinderopvang partners, de sportverenigingen en culturele aanbieders in de omgeving van de school in te zetten, kunnen we kinderen de mogelijkheden bieden om op een brede en gevarieerde manier te ontwikkelen. In wezen betekent dit dat de schooldag opgerekt wordt. Kinderen kunnen eerder naar school en kunnen langer blijven. Binnen deze tijd (in de literatuur wordt vaak gesproken over van zeven tot zeven) heeft de school een belangrijke rol, maar wordt ook aanbod vormgegeven samen met de andere partners. Met name in de tussenschoolse opvang zien we kansen om een impuls te geven aan gezonde voeding, maar er zijn ook voorbeelden in het land waar voeding in het naschoolse tijdvak een rol speelt.
Voor ouders voorziet de verlengde schooldag in kinderopvang en meer rust in het gezinsleven. Kinderen komen immers thuis nadat ze hun huiswerk gemaakt hebben en sportverenigingen of culturele verenigingen en dergelijke bezocht hebben. De tijd thuis ius écht vrije tijd mét hun ouders.
Het oprekken van de schooldag heeft gevolgen en roept natuurlijk vragen op.

- Kun je ouders verplichten om deel te nemen?
- Hoe zit dat met de normjaartaak van leraren?
- Wie is verantwoordelijk in de voor– en naschool?
- Is het ethisch wel verantwoord om een deel van de opvoedtaak van ouders over te nemen?
- Hoe gaan we dat allemaal betalen?

Het is zomaar een greep uit de vele vragen waarop de onderzoeksfase van het project integrale dagarrangementen een antwoord moet gaan geven.

Dagritme

Er zijn veel modellen in omloop die een verandering in het dagritme teweeg brengen. Nu al werken een aantal van onze scholen met een continurooster, in wezen ook een manier om de dag anders in te richten dan van oudsher gebruikelijk is. Andere voorbeelden zijn het Hoorns Model, waarbij naast de vrije woensdag middag ook een vrije vrijdag middag ingeroosterd wordt, en het vijf gelijke dagen model.
Eén model springt er als het gaat om het onderzoek wellicht uit en dat is het bioritme model. Binnen deze manier van denken over het inrichten van de schooldag wordt namelijk uitgegaan van instructie en verwerkingsmomenten op school die aansluiten bij het moment waarop de kinderen het meest ontvankelijk zijn voor inhoud. Uit onderzoek blijkt dat wij kinderen nu laten werken op tijden die hiervoor net minder geschikt zijn. Op die momenten zouden sport, bewegen en culturele activiteiten wellicht meer dienstbaar zijn. In het kader van de onderzoeksfase zal een keuze gemaakt moeten worden voor een model op basis waarvan we de integrale dagarrangementen vorm kunnen geven. Hiervoor zal een werkgroep gevormd worden

Gezonde voeding

In een aantal Europese landen is het heel gewoon dat de school ook voorziet in de voeding van kinderen. Vaak is dit van oudsher zo gegroeid. Kinderen eten hun lunch, en vaak ook de warme maaltijd, op school.
In Nederland is de verantwoordelijkheid voor de voeding bij uitstek gereserveerd voor ouders. In onze scholen zien we dat de kwaliteit van deze voeding, zeker waar het de lunch betreft, niet altijd goed is. In relatie tot de toenemende zwaarlijvigheid van kinderen, baart dit zorgen. Binnen het project integrale dagarrangementen willen we onderzoeken in hoeverre het mogelijk is om ook op onze scholen een rol te spelen in de gezonde voeding van kinderen. Ook hier geldt dat de verlichting voor ouders nauwelijks haalbaar of wenselijk is, maar dat voeding op school wellicht ook in een behoefte kan voorzien.

Tijdpad

De intentieovereenkomst die op 17 december j.l. getekend is, richt zich vooralsnog alleen op de ***verkenningsfase***. In deze fase zullen de verschillende partijen gaan onderzoeken in hoeverre er draagvlak is voor een ontwikkeling van de landgraafse scholen naar scholen met integrale dagarrangementen. De verkenningsfase loopt tot en met juni 2013.
Op enig moment zal het besluit vallen om al dan niet door te gaan. Indien dit besluit positief uitvalt gaan we de ***voorbereidingsfase*** in. Deze fase beslaat het schooljaar 2013-2014 en zal gericht zijn op het voorbereiden van een daadwerkelijke start van een pilot in het daaropvolgende schooljaar. De derde fase is de ***invoeringsfase***, waarin een aantal scholen als pilot daadwerkelijk gaan werken met integrale dagarrangementen. Tijdens deze fase vind ook het onderzoek plaats.
Het moge duidelijk zijn dat dit alles in de laatste fase, de evaluatiefase, ook weer uitgebreid ***geëvalueerd*** moet worden, waarna de opbrengsten ook naar andere scholen verspreid kunnen worden.

Tot slot

We hopen dat dit informatiebulletin een goed eerste beeld heeft kunnen schetsen van de ontwikkelingen rondom de mogelijke invoering van integrale dagarrangementen op de basisscholen in Landgraaf. Mocht u op basis van dit bulletin geïnteresseerd zijn geraakt en meer willen weten, meldt u dan aan voor de informatiebijeenkomst die gehouden wordt op 31 januari, tussen 19.00u en 20.30u in de Martinzaal van het Charlemagne college aan de Eijkhagenlaan in Landgraaf. Aanmelden kan via de link
www.movare.nl/iida

Colofon

Tekst Prof. Dr. Onno van Schayck
en Dr. Ir. Maria Jansen
Fotografie Diana Scheilen e.a.
Vormgeving Zuiderlicht

